

COVID-19 INFEKTSIYASINING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARINING ZAMONAVIY TAHLILI

Xamzayeva N.T., Jalolov N.N.

COVID-19 infeksiyasi SARS-CoV-2 virusi tomonidan qo'zg'atiluvchi, yuqori darajada yuqumli va tez tarqaluvchi kasallik bo'lib, 2019-yil dekabr oyida Xitoyning Uxan shahrida aniqlangan. U juda qisqa vaqt ichida dunyo bo'ylab tarqalib, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) tomonidan 2020-yil mart oyida global pandemiya deb e'lon qilindi. Ushbu tezisda COVID-19 infeksiyasining epidemiologik xususiyatlari, tarqalish tendentsiyalari, asosiy xavf omillari va uni yumshatish choralari bag'ishlangan ilmiy tadqiqot natijalari tahlil qilinadi.

Ushbu tadqiqotda COVID-19 bo'yicha xalqaro va milliy darajadagi epidemiologik ma'lumotlar o'rganildi. JSST, AQSH Kasalliklarni nazorat qilish va oldini olish markazi (CDC), Xitoy sog'liqni saqlash vazirligi va boshqa rasmiy manbalarning statistik ma'lumotlari tahlil qilindi. Bundan tashqari, pandemiyaning turli bosqichlaridagi kasallanish va o'lim ko'rsatkichlari taqqoslanib, virusning tarqalish tezligi va uning turli variantlari ta'siri baholandi.

Mavzu muhokamasi. COVID-19 infeksiyasi butun dunyoda bir necha bosqichda tarqaldi. Dastlabki bosqichda kasallik asosan Uxan shahrida qayd etilgan bo'lsa, keyinchalik insonlar o'rtasidagi uzatilish yo'llari tufayli global pandemiya aylandi. Epidemiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, SARS-CoV-2 virusining inkubatsiya davri o'rtacha 5,2 kunni tashkil qiladi, kasallanishning dastlabki alomatlari esa odatda yuqori nafas yo'llari simptomlari bilan namoyon bo'ladi.

COVID-19 pandemiya sinining tarqalish tezligi har bir mamlakatning profilaktik choralari bog'liq bo'lib, ko'plab davlatlar qat'iy karantin, ijtimoiy masofa saqlash, niqob taqish va ommaviy emlash kampaniyalarini amalga oshirdi. Dastlabki davrda kasallik asosan keksalar va surunkali kasalliklarga ega bo'lgan bemorlar o'rtasida og'ir kechgan bo'lsa, keyinchalik yosh avlod ham ta'sir doirasiga tushdi.

Virusning turli variantlari paydo bo'lishi pandemiyaning uzayishiga sabab bo'ldi. Xususan, B.1.1.7 (Buyuk Britaniya varianti), B.1.351 (Janubiy Afrika varianti), P.1 (Braziliya varianti) va B.1.617 (Hindiston varianti) kabi shtammlar yuqumliroq bo'lib, kasallanish holatlarining yana-da ortishiga olib keldi. Ushbu variantlarning ayrimlari davolash va vaksinalarga nisbatan chidamli ekanligi kuzatildi.

JSST va boshqa sog'liqni saqlash tashkilotlari pandemiyaning yumshatish uchun ommaviy emlash dasturlariga e'tibor qaratdi. Pfizer-BioNTech, Moderna, AstraZeneca va Johnson & Johnson kabi vaksinalarning qo'llanilishi bilan kasallanish va o'lim darajasi sezilarli darajada kamaydi. Shuningdek, COVAX dasturi doirasida vaksinalarning adolatli taqsimlanishiga harakat qilindi.

Biroq, pandemiyaning davom etishi iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlarga ham olib keldi. Karantin cheklovlari tufayli ko'plab mamlakatlarda iqtisodiy inqiroz yuzaga keldi, ishsizlik oshdi va ta'lim jarayoni uzildi. Bundan tashqari, ruhiy salomatlik

muammolari ham keng tarqaldi, ayniqsa, uzoq muddatli izolyatsiyada qolgan insonlar orasida depressiya va stress darajasi oshdi.

Barcha ushbu omillarni hisobga olgan holda, kelajakda pandemiyalarga qarshi kurashishda global sog'liqni saqlash tizimlarining tayyorgarligini oshirish, tezkor diagnostika va davolash usullarini takomillashtirish hamda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish muhimligi yaqqol namoyon bo'ldi.

Xulosa. COVID-19 pandemiyasi zamonaviy insoniyat duch kelgan eng yirik epidemiologik muammolardan biri bo'ldi. Virusning tarqalish tezligi va uning turli variantlari butun dunyo bo'ylab millionlab insonlarga ta'sir qildi. Profilaktika choralari, ommaviy emlash va karantin cheklovlari orqali kasallanish darajasi kamaytirilgan bo'lsa-da, pandemiya uzoq muddatli iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlariga sabab bo'ldi. Kelajakda shunday epidemiyalarga qarshi kurashda global hamkorlik, sog'liqni saqlash tizimining mustahkamligi va tezkor choralar muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Toshtemirovna, K. N., Islamovna, S. G., & Sultanovna, M. G. (2023). The Effectiveness Of A New Food Substance-A Hard Gelatin Capsule-"Sedan Bark" Is Being Studied In Children Who Have Recovered From The Coronavirus. *British View*, 8(3).
2. Khamzaeva, N. T., & Saidkasimova, N. S. (2023). The effectiveness of a new food substance-a hard gelatin capsule-«vizion junior» is being studied in children who have recovered from the coronavirus. *world Bulletin of Public Health*, 20, 41-45.
3. MATNAZAROVA, G., MIRTAZAEV, O., BRYANTSEVA, E., ABDUKAKHAROVA, M., NEMATOVA, N., & KHAMZAEVA, N. (2020). The new coronavirus-COVID-19 in Uzbekistan. *International Journal of Pharmaceutical Research (09752366)*, 12(4).
4. Toshtemirovna, X. N. (2023). O 'zbekistonning koronavirusga qarshi kurashishdagi tajribasi, Koronavirus bilan uch yil.
5. Niyazova, O. A., & Mirsagatova, M. R. (2024). THE STUDY OF RISK FACTORS FOR THE DEVELOPMENT OF CARIES IN PUPILS OF THE FIRST GRADES IN SECONDARY SCHOOLS.
6. Salomova, F. I., Mavlonov, A., & Abdukadirova, L. K. (2024). Talabalar o'rtasida gastritning tarqalishi va to'g'ri ovqatlanishning ahamiyati.
7. Urakovna, N. N., Sultanovna, M. G., Yunusovich, M. A., Fakhridinovna, A. M., Toshtemirovna, X. N., & Vlademirovna, B. E. (2023). Epidemiological analysis of the human immunodeficiency virus. *World Bulletin of Public Health*, 21, 95-8.
8. Матназарова, Г. С., Азизова, Ф. Л., Брянцева, Е. В., & Хамзаева, Н. Т. (2022). Вакцинопрофилактика Covid-19 в Узбекистане.
9. Матназарова, Г. С., Хамзаева, Н. Т., & Абдуллаева, Ф. О. (2023). Covid-19 Инфекцияси билан касалланиш курсаткичларини беморларнинг жинси, ёши, касби ва кунлар бўйича тахлили. *ILMIY TADQIQOTLAR VA JAMIYAT MUAMMOLARI*, 2, 80-81.
10. Абдукадилова, Л. К., & Умирбеков, О. Д. (2020). ДАВОЛАШ ПРОФИЛАКТИКА МУАССАСАЛАРИ РАДИОЛОГИЯ БЎЛИМИ ХОНАЛАРИДАГИ НУРЛАНИШ ДОЗА ДАРАЖАСИНИ АНИҚЛАБ БАҲОЛАШ. *Интернаука*, (2-2), 68-69.

11. Salomova, F. I., Jumakulovich, E. N., & Toshmatova, G. A. (2022). Hygienic Basis for the Use of Specialized Food for Alimentary Prevention of Mastopathy. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 13.
12. Xamzaeva, N. T. (2023). COVID-19 infeksiyasi bilan kasallangan bolalarning epidemiologik taxlili. In *E Global Congress* (Vol. 2, pp. 117-119).
13. Абдукадилова, Л. К. (1999). Бир ёшгача бўлган болалар соғлиқ ҳолатига ижтимоий-гигиеник ва экологик омилларнинг таъсири. *кандидатлик диссертацияси*.
14. Akhmadaliyeva, N. O., Salomova, F. I., Sadullayeva, K. A., Abdukadirova, L. K., & Imamova, A. O. (2024). RETRACTED: Nutrition of frequently ill preschool children in organized collectives. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 84, p. 01011). EDP Sciences.
15. Абдукадилова, Л. К. (2019). ЭКОЛОГИК БАРҚАРОРЛИКНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ-АТМОСФЕРА ХАВОСИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДИР. *Интернаука*, (5-2), 49-50.
16. Хамзаева, Н. Т., Матназарова, Г. С., & Расулов, Ш. М. Тошкент Шаҳрида Covid-19 Инфекцияси Билан Касалланганларнинг Эпидемиологик Таҳлили. *Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни Сақлаш Вазирлиги Тошкент Тиббиёт Академияси*, 71.
17. Matnazarova, G. S., Xamzaeva, N. T., Saidkasimova, N. S., Kurbaniyazova, M. O., & Madenbayeva, G. I. (2024). TOSHKENT SHAHRIDA 5-11 YOSHDA GIB BOLALARDA COVID-19 INFESIYASINING OLDINI OLISHDA BNT162B2 (Pfizer–BioNTech) VAKSINASINING SAMARADORLIGI.
18. Mirtazayev, O. M., Briko, N. I., Matnazarova, G. S., Saidkasimova, N. S., Toshboev, B. Y., & Khamzaeva, N. T. (2020). SCIENTIFIC, METHODOLOGICAL AND ORGANIZATIONAL BASES OF MANAGEMENT OF THE EPIDEMIC PROCESS IN CASE OF SALMONELLOUS INFECTION IN UZBEKISTAN. *Central Asian Journal of Pediatrics*, 2020(3), 5-14.
19. Matnazarova, G. S., Xamzayeva, N. T., & Kurbaniyazova, M. O. (2024). BOLALARDA SARS-COV-2 INFEKSIYASINING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA OSHQAZON ICHAK TRAKTI BILAN BOG ‘LIQ XOLATLAR.
20. Tajibayeva, D. A., Saidkasimova, N. S., & Xamzayeva, N. T. (2025). O ‘TKIR YUQUMLI ICHAK INFEKTSIYALARI EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA ULARNING EPIDEMIOLOGIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH (QORAQOLPOG ‘ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA).